

กะเพรา: ความเชื่อทางศาสนาฮินดูและประโยชน์ด้านสมุนไพร Basil: Hinduism Belief and Herbal Use

ปรมาตม์ คำเอก* Paramath Kham-Ek*

บทคัดย่อ

กะเพรา เป็นต้นไม้ที่น่าสนใจในศาสนาฮินดูในด้านความเชื่อและประโยชน์ทางด้านใช้เป็นยาสมุนไพร คนไทยที่ไปอยู่อินเดียไม่รู้หรือไม่ได้ศึกษาวัฒนธรรมอินเดียให้ดีก็อาจจะนำกะเพราไปประกอบอาหารโดยไม่ได้คิดถึงเรื่องความเชื่อ กะเพราเป็นการอวตารของพระแม่ลักษมีซึ่งเป็นพระชายาของพระวิษณุในโลกมนุษย์ การอวตารของท่านมีเรื่องเล่าไว้แล้ว ดังนั้น คนอินเดียในนิยายไวษณพจึงเคารพและบูชาต้นกะเพราว่าเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์มาก คนอินเดียจึงนำต้นกะเพราไปปลูกไว้ในบ้าน อาศรมและเทวาลัย เพื่อป้องกันสิ่งชั่วร้ายที่จะมาให้กลับกลายเป็นสิ่งที่ดี ป้องกันสมุนของพระยมไม่ให้เข้ามาในบ้าน กะเพราจึงนิยมใช้ในพิธีสังสรรค์ (พิธีกรรมทางศาสนา) ต่าง ๆ เช่น คนตายที่ทำความชั่วมากมาย เมื่อถึงเวลาจะเผาศพถ้าได้นำกิ่งก้านสาขาของกะเพราไปวางไว้บนศพหรือนำดินบริเวณที่ต้นกะเพราขึ้นไปทาศพ วิญญาณของคนนั้นก็จะมีบริสุทธิ์ไม่ไปตกนรกแต่จะไปสวรรค์ ใช้ในพิธีอุปนายณะ (การให้ลูกชายมอบตัวเป็นศิษย์เมื่อถึงวัยอันควร) นอกจากนี้คนอินเดียยังเชื่อว่าผู้นับถือบูชากะเพรา จะมีโชคลาภ มีความร่ำรวย มีสุขภาพดี มีลูกหลาน คนที่ไม่มีบุตรก็จะมียุติ และยังนำต้นกะเพรามาทำเป็นลูกประคำสวดมนตร์และป้องกันภัยต่างๆ นอกจากความเชื่อแล้วกะเพรายังเป็นยาสมุนไพรรักษาโรคทางเลือกต่าง ๆ ได้อย่างดี ตั้งแต่สมัยโบราณกาลมาจนถึงปัจจุบัน เช่น แก้โรคธาตุพิการ กลิ่นตัว บำรุงหัวใจ แก้ไอ ท้องร่วง เป็นยาอายุวัฒนะ ทำให้ใบหน้าเปล่งปลั่งสดใส ป้องกันโรคมะเร็ง เป็นต้น

คำสำคัญ: กะเพรา, ความเชื่อ, ฮินดู, สมุนไพร, ประโยชน์

Abstract

Holy basil is an interesting and sacred plant in Hinduism for beliefs and medicinal uses. Thais who live in India either do not know or have not studied Indian culture well; they may use holy basil for cooking without thinking about beliefs. The basil is incarnation of goddess Lakṣmī, Lord Vishnu's consort, in this human world. Her epithet is Tulsī. Her incarnation has a story. Therefore, Indian people in Vaishnavism respect and worship holy basil as a very sacred plant. They often plant the holy basil in their house, ashrams and around shrines to turn evil into good, as well as to prevent the Yum's crony from entering the house. Usually the Basil plant is used in sacred ceremonies (Sanskāra) such as when a sinful person dies, at the time of cremation, if

*รองศาสตราจารย์ ดร., ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

*Associate Professor, Dr., Department of Oriental Languages, Faculty of Archaeology, Silpakorn University

the branches of the holy basil are placed on the corpse or the soil around the basil plant is rubbed on the body then the soul will become pure, and will go to heaven instead of hell. Basil is used in Upanāyana Sanskāra (one of a sacred ceremony of 12 Sanskāras) that is when a son has reached a suitable age, he is brought to the teacher's resident to become his student. In addition, Indian people believe that worshipers of holy basil will have good fortune, wealth, good health, there will be children and child birth. The holy basil is also used to make rosary for prayer to ward off various dangers. Aside from belief, holy basil is an herbal medicine for treating various diseases, from ancient times to the present day, such as the treatment of disability, body odor, nourishing the heart, coughing, and diarrhea. Make the face shine bright and prevent cancer, etc.

Keywords: Basil, Belief, Hinduism, Herb, Use

บทนำ

ต้นกะเพรา ในภาษาสันสกฤตศัพท์ว่า तुलसी, วฤนท, สวรส, ภูตฺขนิ, เคาริ (กะเพราขาว), มัญชรี, อเปตรักษสี, ชูลฺขนิ, ศยาม (กะเพรดำ) ทางศาสนาฮินดูเชื่อว่ากะเพราเกิดการกวนเกษียรสมุทร เกิดจากพระเศียรของพระเทวีตุลสี (Dr. Kanjiv Lochan and Dr. P. S. Byadgi, 2015: 860) กะเพราเป็นการอวตารของพระลักษมี พระชายาของพระวิษณุ สาเหตุที่พระลักษมีถึงอวตารลงมาเกิดเป็นต้นกะเพรานั้น มีเรื่องเล่าในเทวีภาควัต (Devī bhāgavat) ว่า พระสร้สวตี พระแม่คงคาและพระลักษมีเป็นพระชายาของพระวิษณุ วันหนึ่งทั้งหมดอยู่พร้อมหน้ากัน พระเทวีคงคาได้ทำตาวานใส่พระวิษณุ ทำให้พระสร้สวตีโกรธไม่พอใจจับผมของพระคงคาแล้วลากลงกับพื้น พระลักษมีเข้าไปห้ามไว้ทำให้พระสร้สวตีโกรธมากขึ้นแล้วสาปพระลักษมีให้ไปเกิดเป็นต้นกะเพราบนโลก พระเทวีคงคาทนไม่ไหวจึงสาปให้พระสร้สวตีไปเป็นแม่น้ำ พระวิษณุเห็นเหตุการณ์เกิดขึ้นเช่นนั้นจึงตรัสกับพระลักษมีว่า โอ้พระเทวี อย่ากังวลเลย สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นชะตากรรม เจ้าจงไปเกิดเป็นพระธิดาของพระธรรมธวัชและเจริณูเดบโตที่นั่น เจ้าจะเป็นต้นไม้ที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ทำให้ 3 โลกบริสุทธิได้ ต้นไม้นั้นจึงชื่อว่า “ตุลสี” (Vettam Mani, 1993: 797) ผู้บถือนิกายไวษณพจะปลูกต้นกะเพราไว้ในบ้านหรือในโบสถ์ การเดินรอบต้นกะเพรา 7 รอบทุกวันเป็นการกระทำที่บริสุทธิ์ได้บุญ บูชาด้วยประทีป ผู้หญิงฮินดูจะบูชาต้นกะเพราวันละ 2 ครั้งด้วยข้าวสารเปียก (अक्षत akṣat อักษัต) ดอกไม้ ผงสีแดง และขนม (Trilok Chandra Majupuria, 1997: 44)

ต้นกะเพราจะนำมาทำลูกประคำสำหรับสวดมนต์ภาวนา ผู้บถือนิกายไวษณพนิกายจะใช้ต้นกะเพราศักดิ์สิทธิ์นี้ทำลูกประคำ (Trilok Chandra Majupuria, 1997: 44)

ความยิ่งใหญ่ของต้นกะเพรา

ทุกส่วนของต้นกะเพรา ไม่ว่าจะเป็น ต้น ใบ ดอก ผล ราก กิ่ง เปลือก และแม้แต่ดินรอบๆ ก็มีความศักดิ์สิทธิ์ เมื่อนำกิ่งไม้กะเพราไปเผาศพ วิญญาณของคนนั้นจะไปสู่วิมานของพระวิษณุ แม้คนที่

มีบาปหนักตายลง ใช้กิ่งไม้กะเพราะเผาศพก็จะปลดเปลื้องจากบาปได้ แม้เวลาคนใกล้ตายคิดถึงเทพเจ้า และเรียกพระนามของพระองค์ และเผาศพด้วยกิ่งไม้กะเพราะ เขาจะหลุดพ้นจากการเกิดอีก (Vettam Mani, 1993: 798)

ใช้กะเพราะศักดิ์สิทธิ์ในพิธีต่างๆ

การทำพิธีอุปนายณะ เมื่อเด็กชายอายุ 6-7 ปี จะพิธีสันสการการมอบตัวเป็นศิษย์ (อุปนายณะ) ครูจะนำไม้กะเพราะมาทำลูกประคำแขวนที่คอลูกศิษย์ (Vettam Mani, 1993: 44-45)

ป้องกันสิ่งชั่วร้าย ในปีมหามงคลจะได้กล่าวถึงผลของการบูชาต้นกะเพราะว่า สมุนของพระยมจะไม่มายังบ้านบริเวณที่มีกอดต้นกะเพราะซึ่งถือว่าเป็นบ้านศักดิ์สิทธิ์ (Dr. N. A. Deshpande, 1990: 1629)

เวลาตาย ในปีมหามงคล กล่าวไว้ว่า ผู้ที่บูชาพระวิษณุด้วยใบอ่อนของกะเพราะจะไม่ไปที่อยู่ของพระยม (ไปนรก) คนบาป เมื่อตายนำไปกะเพราะไปวางไว้บนศพหรือทาศพด้วยดินที่ต้นกะเพราะขึ้น จะไปสู่ที่อยู่ของพระวิษณุ (ขึ้นสวรรค์) บาปจะไม่มาถูกตัวคนที่สวมรองเท้าและที่ทำด้วยไม้ต้นกะเพราะ ถึงจะมีบาปร้อยอย่างก็จะเป็นที่อยู่ของพระวิษณุและผู้ที่ยกประคำที่ทำด้วยต้นกะเพราะ และคนที่ตายแล้วใช้ใบมะขามป้อม (dhātrī) หรือกะเพราะ (tulsi) ในวันที่ 12 ของเดือนการติก (ระหว่างเดือนตุลาคม และพฤศจิกายน) ก็จะไม่ตกนรก (Dr. N. A. Deshpande, 1990: 1630-1631)

ผลของการบูชาต้นกะเพราะ ผู้นับถือบูชาจะได้รับความรู้ รวย ลูกหลาน สุขภาพ สุขและบุญ ในปีมหามงคลจะได้กล่าวถึงผลของการบูชาต้นกะเพราะว่า ผู้ไม่มีบุตรก็จะได้รับบุตร (Dr. N. A. Deshpande, 1990: 1629)

สำหรับภรรยาผู้บูชากะเพราะจะคุ้มครองสามีให้มีอายุยืนยาว มีความเจริญรุ่งเรือง มีโชค และทรัพย์สินสมบัติ กำจัดภัยพิบัติที่กำลังมาถึงและล้างบาป (Dr. N. A. Deshpande, 1990: 1629) ในปีมหามงคลจะได้กล่าวถึงความยิ่งใหญ่ของต้นกะเพราะทำลายบาป โอ พราหมณ์ กอของต้นกะเพราะเป็นมงคลทำลายบาปได้ (Dr. N. A. Deshpande, 1990: 1629) ผู้ที่ปลูกต้นกะเพราะจะทำลายบาปได้ (Dr. N. A. Deshpande, 1990: 1629)

นอกจากชาวฮินดูแล้ว ชาวคริสต์บางกลุ่มในประเทศกรีกก็เชื่อว่ากะเพราะเป็นพืชศักดิ์สิทธิ์ เพราะเป็นพืชที่งอกขึ้นบนหลุมฝังพระศพของพระเยซู จนทำให้มี Saint Basil's Day หรือวันนักบุญกะเพราะขึ้นเฉลิมฉลองเช่นเดียวกับ Saint Valentine's Day หรือวัน (นักบุญ) วาเลนไทน์ ที่ชาวไทยรู้จักกันในนามวันแห่งความรัก (14 กุมภาพันธ์) นั่นเอง เมื่อถือว่ากะเพราะเป็นพืชศักดิ์สิทธิ์ จึงเรียกชื่อกะเพราะในภาษาอังกฤษว่า Holy Basil หรือ Sacred Basil ส่วนในภาษาฮินดีเรียกว่า Tulsi หรือ Tulasi ซึ่งแปลว่า “ไม่มีสิ่งใดเปรียบเทียบได้” แสดงถึงฐานะอันสูงส่งของกะเพราะในวัฒนธรรมทั้งสองแหล่ง (คริสต์และฮินดู) ได้อย่างชัดเจน (<https://www.doctor.or.th/article/detail/3967>)

กะเพราใช้เป็นยารักษาโรค

ในคัมภีร์อรรถรพเวท (1-24) ได้พูดถึงกะเพราว่า **सरुपकृत त्वयोषधेसा सरुपमिद कृधि, श्यामा सरुप करणी पृथिव्यां अत्यदभुता। इदम् सुप्रसाधय पुना रुपाणि कल्पय ॥** กะเพราดำ (श्यामा) รักษาโรคผิวหนัง เป็นยามีสรรพคุณอันยิ่งใหญ่

มหาฤๅษีจระ ได้พรรณนาสรรพคุณของกะเพราว่า **हिक्काकासविषश्वास पार्श्वशूलविनाशनः । पित्तकृत कफवातघ्नः सुरसः पूतिगन्धहाः ॥** แก้อาการสะอึก ไอ โรคทางหายใจ ธาตุพิการ แก้อ้ออืดท้องเพื่อ เรอเหม็นเปรี้ยว

ในสูตรสถาน (หนึ่งใน 6 ภาค ของ อัษฎางคหริทัย แต่งโดย วาควัฏ 1. สูตรสถาน มี 30 บท सूत्रस्थान (३० अध्याय) 2. ศรีรสถาน มี 3 บท शारीरस्थान (६ अध्याय) 3. นิทานสถาน มี 16 บท निदानस्थान (१६ अध्याय) 4. จิกิตสาสถาน มี 22 บท चिकित्सास्थान (२२ अध्याय) 5. กัลปสถาน มี 6 บท कल्पस्थान (६ अध्याय) 6. อุตตรสถาน มี 40 บท उत्तरस्थान (४० अध्याय) จากเว็บไซต์ <https://hi.wikipedia.org/wiki>) เขียนไว้ว่า **गौरवे शिरसः शूलेपीनसे ह्यहिफेनके । किमिव्याधवपस्मारे घ्राणनाशे प्रेमहेके ॥** กะเพรา แก้อ้อโรค ปวดหัว ปวดหัวครึ่งซีก หัวต ลมบ้าหมู โรคทางจุมก พยาธิ

มหาฤๅษีสุครุฑก็มีคำสอนไม่ต่างจากนี้ ท่านได้รจนาไว้ว่า **कफानिलविषश्वासकास दीर्गन्धनाशनः । पित्तकृतकफवातघ्नः सुरसः समुदाहृतः ॥ (सूत्र-46)** กะเพราแก้อ้อตุณพิการ ธาตุลมพิการ โรคไอ และกลืนตัว

ในภาวะ ประภาศ (भाव प्रकाश) คัมภีร์ต้นฉบับคัมภีร์หนึ่งเกี่ยวกับยาในอายุเวท เขียนโดย ภาวะ มิศ ได้พรรณนาเกี่ยวกับกะเพราว่า **तुलसी पित्तकृद वात कुमिर्दीर्गन्धनाशिनी। पार्श्वशूलरतिस्वास-कास हिक्काविकारजित ॥**

กะเพราแก้อ้อโรคธาตุไฟพิการ ธาตุลมพิการ พยาธิ และกลืนตัว เจ็บซี่โครง ไอ สะอึก เป็นต้น และเขียนอีกว่ากะเพราบำรุงหัวใจ โรคเรื้อน โรคกระษัย โรคเลือด กระเพราขาวและดำมีสรรพคุณเท่ากัน สรุปลแล้วในอินเดียส่วนใหญ่ได้ใช้กะเพรารักษาโรคต่างๆ มานานตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว นอกจาก ศาสตร์ทางอายุเวทของอินเดียได้กล่าวถึงสรรพคุณของกะเพราในการรักษาโรคต่างๆ แล้ว พบว่าอินเดีย ในปัจจุบันก็ใช้ใบกะเพราในการรักษาโรคอื่นๆ เช่น

1. แก้อ้อโรคห่อนสมรรถภาพทางเพศ กะเพราเหมาะสำหรับชายที่มีร่างกายอ่อนเพลียให้ใช้เมล็ด กะเพราจะได้ผลมาก นอกจากนี้ยังแก้อสมรรถภาพทางเพศห่อนยานและแก้ความเป็นไม่เป็นชายได้ให้ ใช้เมล็ดของกะเพราจะได้ผลดี

2. แก้อ้อโรคประจำเดือนมาไม่ปกติในสตรี ให้ใช้เมล็ดกะเพราจะได้ผลดี

3. แก้อ้อโรคไอ ถ้ามีอาการหนาวหรือเป็นไข้อ่อนๆ ผสมพริกไทยและใบกะเพราในน้ำต้มสกัดจะ ได้ผลดี

4. แก้อ้อท้องร่วง ใช้ใบกะเพราผสมกับยี่ห่วยแล้วบดให้ละเอียด แล้วเลียกินวันละ 3-4 ครั้ง จะ ทำให้หยุดอาการท้องเสียได้

5. แก้กลิ้นเหม็นจากลมหายใจ โดยคิ้วใบกะเพราสดจะทำให้กลิ่นหายไป
6. แก้อาการเป็นแผลให้ใช้ใบกะเพราผสมกับสารส้มทำให้แผลหายเร็ว กะเพราจะมีสารป้องกันแบคทีเรียที่จะทำไม่ให้เกิดแผลขึ้น นอกจากนี้ใบกะเพราผสมกับน้ำมันงาทำให้ไม่แสบร้อน
7. ทำให้ใบหน้าสดใสเปล่งปลั่ง กะเพราจะช่วยได้มาก หลังจากการใช้กะเพราจะทำให้ไม่เกิดสิวและทำให้ใบหน้าสะอาด โดยใช้กะเพราสดตำให้แหลกละเอียดแล้วนำมาพอกที่หัวสิว ทิ้งไว้ให้แห้ง 15-20 นาที แล้วล้างด้วยน้ำ
8. ช่วยรักษาโรคมะเร็ง ในงานวิจัยมากมายได้บอกเกี่ยวกับการรักษาโรคมะเร็งได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการใ้เมล็ดกะเพรา (<https://bharatdiscovery.org/india>)

ถ้าเปรียบเทียบกับกะเพราในเมืองไทยจะใช้ในการบริโภคเป็นอาหารเป็นหลัก การใช้เป็นยามีบ้าง แต่ไม่มากเหมือนกับอินเดีย ตำราสมุนไพรไทย บรรยายสรรพคุณด้านยาของกะเพราเอาไว้ว่า “รสฉุนปร่า ร้อน ขี้บวม แก้ชาง แก้ท้องขึ้น ปวดท้อง บำรุงธาตุ แก้จุกเสียดในท้อง ช่วยย่อยอาหาร” ในตำราสมุนไพรไทย แบ่งสมุนไพรเป็นจำพวกต่างๆ รวมทั้งพิกัดอีกมากมาย ในจุลพิกัดซึ่งมีสมุนไพรกลุ่มละ 2 ชนิดนั้นระบุถึงกลุ่มที่เรียกว่า “กะเพราทั้ง 2” หมายถึงกะเพราขาวและกะเพราแดง ส่วนที่เรียกว่า “กะเพราทั้ง 5” หมายถึงส่วนราก ต้น ใบ ดอก และผล ของกะเพรา ซึ่งใช้ด้วยกันทั้งหมด ในตำรานั้น ในตำรับยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณ ซึ่งมีอยู่ 16 ตำรับนั้น มีอยู่ตำรับหนึ่งชื่อว่า “ยาประสะกะเพรา” หมายถึงมีกะเพราเป็นส่วนผสมอยู่ครั้งหนึ่งโดยน้ำหนัก ยาประสะกะเพรานี้ แก้ท้องขึ้น ท้องเฟ้อ ปวดท้อง แน่นท้อง อันเป็นสรรพคุณหลักของกะเพรานั้นเอง

นอกจากนี้กะเพรายังเป็นส่วนประกอบสำคัญของยาอีกมากมาย เช่น ยารักษาตานขโมยสำหรับเด็ก ยาแก้ชางเด็ก (<https://www.doctor.or.th/article/detail/3967>)

คนมอญจะใช้กะเพราทำเป็นแกงเรียกว่าน้ำยาให้คนไม่สบายรับประทาน โดยใช้ใบกะเพราแกงกับปลาอย่าง ตำปลาอย่างให้ละเอียด ใส่กะปิ หัวหอม พริกไทย เกลือ

เอกสารอ้างอิง

- Deshpande, N. A.. (1990). Trans. **The Padma-Purāṇa Part V**. Delhi: Motilal Banarsidass Publishers.
- Lochan, Kanjiv and P. S. Byadgi. (2015). **Encyclopedic Dictionary of Ayurveda**. New Delhi: Chaukhambha Publications.
- Majupuria, Trilok Chandra. (1997). **Religious & Useful Plants of Nepal & India**. Bangkok: Craftsman Press.
- Mani, Vettam. (1993). **Purāṇic Encyclopaedia**. Delhi: Motilal Banarsidass Publishers.
<https://www.doctor.or.th/article/detail/3967>
<https://hi.wikipedia.org/wiki/B6>
<https://bharatdiscovery.org/india>